

La normalització de la llengua col·loquial en les emissores Flaix FM i Ràdio Flaixbac

Vulgar, popular, indecorós, grosser... Aquests són alguns dels adjectius amb què el *Diccionari de la llengua catalana* (DIEC), de l'Institut d'Estudis Catalans, el *Gran diccionari de la llengua catalana* (GDLC), d'Enciclopèdia Catalana, el *Diccionari català-valencià-balear* (DCVB), d'Antoni M. Alcover i Francesc de B. Moll, el *Diccionari auxiliar* (DAux), de Josep Ruaix, etc., qualifiquen les paraules que tradicionalment s'han considerat malsonants. A l'hora d'escriure són fàcils d'evitar recurrent als sinònims estàndards. Però a l'hora de parlar, poc o molt tothom les fa servir.

Abans la gent procurava parlar amb més formalitat, d'una manera més educada, i els vulgarismes es reservaven per a casos puntuals, com ara per renegar. Però la col·loquialitat ha anat guanyant terreny, i actualment les formes són menys importants.

El tractament de *vostè* i la fórmula de comiat *passi-ho bé*, posem per cas, fa seixanta anys estaven més estesos que en fa trenta; i en fa trenta ho estaven més que no pas ara. La gent cada vegada s'ha anat tutejant més, i avui en dia costa sentir una persona de vint anys que tracti algú de *vostè* o li digui *passi-ho bé*; fan servir gairebé exclusivament *tu* i *adéu* —o més aviat un *déu* monosil·làbic. Una bona part de la gent més gran ho consideren una falta de respecte; en canvi, els més joves ho veuen normal perquè sempre ho han fet així.

La llengua canvia inevitablement amb els costums. I el costum d'utilitzar col·loquialismes per comunicar-se ha anat guanyant terreny fins a convertir-se en una pràctica habitual en els nostres dies. El que abans era considerat un llenguatge propi de classes socials baixes, avui en dia s'ha convertit en una forma d'expressió general que crea proximitat i complicitat entre els parlants.

Això s'ha de tenir en compte en mitjans de comunicació orals, en què els programes i espais formals, amb una llengua preparada i acurada, com poden ser els informatius, els programes d'economia o les tertúlies formals de política, s'alternen amb d'altres en què la llengua és força espontània i col·loquial, com ara magazins,

programes d'humor, tertúlies de temes poc transcendents o converses amb els oients o teleespectadors.

A Flaix FM i Ràdio Flaixbac —emissores musicals, i per tant d'entreteniment— s'utilitza un model lingüístic volgutament col·loquial tant en els programes com en la radiofórmula. Considerem que és clau fer servir el llenguatge habitual dels nostres oients, que es mouen sobretot entre els 14 i els 35 anys. Això sí, sempre passat pel sedàs de la correcció. I, com veurem més endavant, no sempre és fàcil, perquè la nostra parla quotidiana està farcida d'expressions foranes.

Mirem uns quants casos concrets. Prenem, per començar, el verb *fotre* —o *cardar* en una part del domini lingüístic— (marcat com a *vulgar* al DIEC, al GDLC i al DAux, i com a *grosser* al DCVB). Abans es considerava que s'havia d'evitar, i precisament per això va sorgir l'eufemisme *fúmer* (marcat com a *popular* al DIEC). Encara avui hi ha qui considera que els qui "foten coses" són uns malparlats, però la majoria de gent ho troba normal en molts contextos.

Hisenda ens pren els diners, però probablement direm que ens fot els calés (calé, marcat com a *popular* al DIEC, *col·loquial* al GDLC, *argot* al DCVB i *popular i col·loquial* al DAux); moltes vegades si una cosa ens molesta ens hem d'aguantar, però potser direm que *ens hem de fotre*; si algú ens fa un nyap li demanarem que *què ha fotut*; quan a algú el despatxen d'una feina diem que *l'han fotut al carrer*; si una cosa ens fa molta gràcia, *ens fotem un fart de riure*. I així aniríem donant exemples i més exemples.

A més, hi ha expressions que només es diuen amb el verb *fotre*: *no fotis!* o *no fotem!*, *fotre el camp* (esclar que podem dir *tocar el dos*, però "el camp" només es pot "fotre"), *fotre canya*, *fot-li gas*, *fotre's mà*, etc. (aquestes tres últimes, per cert, no estan recollides als diccionaris generals).

Fixem-nos ara en el verb *parir* (que només recull amb la marca de *vulgar* el DIEC, en l'accepció de 'crear, fer'). Doncs bé, quan expressem admiració per algú li podem dir *Qui et va parir!*; o quan algú s'enfada amb si mateix perquè s'ha equivocat, potser té un record per la pròpia mare: *La*

Autor

Jaume Salvanya

Grup Flaix

jsalvanya@grupflaix.net

L'autor defensa que la col·loquialitat i l'argot han guanyat terreny en àmbits diversos davant el llenguatge formal. En les emissores Flaix FM i Ràdio Flaixbac és clau usar un llenguatge tan proper com sigui possible al del carrer. Aquest fet particularitza el treball dels assessors lingüístics d'aquestes emissores ja que han de garantir que el model de llengua sigui alhora correcte, creïble i viable.

mare que em va parir!. Sense anar més lluny, a Ràdio Flaixbac hi ha un programa que es diu “El matí i la mare que el va parir”. Si una empresa es vol anunciar a la ràdio, primer s’hauran de *parir* unes quantes propostes per acabar triant la més convincent. I si una persona és múrria o bé indesitjable segurament diem que és un *malparit* (marcat com a *vulgar* tant al DIEC com al GDLC); contràriament, un bon jan és molt *ben parit*.

Una altra paraula d’aquesta mena, *punyeta* (marcada com a *popular* al DIEC, com a *vulgar* al GDLC i al DAux i com a *indecorosa* al DCVB). El seu sentit original era ‘masturbació’ (*fer-se la punyeta* era ‘masturbar-se’), però avui pràcticament ningú no ho diu amb aquest significat; ara designa una cosa ‘que molesta, que no té cap utilitat’, o bé serveix per expressar enuig, contrarietat, sorpresa. I a més, apareix en una bona quantitat d’expressions: quan molestem algú *li fem la punyeta*; si algú ens carrega molt, una de les diferents possibilitats per engegar-lo és *enviar-lo a fer punyetes*, etc.

Fotre, parir i *punyeta*, doncs, són tres termes molt productius que fem servir habitualment al Grup Flaix. I poden ser uns equivalents molt bons d’una sèrie d’expressions castellanques col·loquials que de vegades no sabem com resoldre. És allò que apuntàvem abans del sedàs de la correcció.

Chungo, per exemple, és un mot caló que va adoptar l’espanyol i que ha penetrat al català amb la grafia **xungo*. Però no oblidem que quan significa ‘complicat’, ‘malalt’ o ‘afectat’, podem dir-ne *fotut* (o *cardat*). O sigui que viure a Madrid i ser del Barça és *fotut* (no *xungo*). I quan a algú l’ha deixat la parella *està cardat*. I així procurem expressar-ho a les nostres emissores.

Currado també és un mot caló de l’espanyol que ha penetrat a la nostra llengua en la forma **currat*. S’aplica a les coses ben fetes, o que agraden, o que són útils. Però en certs casos una bona alternativa és dir que són o que estan *molt ben parides*. Així, d’una cançó amb missatge i amb una bona melodia i que a sobre ens agrada podem dir que està *molt ben parida* (no molt **currada*).

**Posar a caldo*, una altra castellanada que diem quan critiquem algú i que podem evitar amb *posar* o *fotre a parir*. Així, si ens truca algun oient i deixa verd el locutor per una opinió que acaba de manifestar, aquest li haurà de respondre que *l’està fotent a parir* (no que **l’està posant a caldo*).

*Petit però *maton*. Ho diem d’algú que sembla una mosca morta, però en realitat gasta mal geni. L’alternativa correcta la trobem en *petit però malparit*.

**No es moco de pavo*. El *Diccionari castellà-català* de l’Enciclopèdia Catalana dóna com a alternatives *no és cosa de per riure*, *no és cosa de no res*. I en podríem trobar més: *no és poca cosa*, *aviat és dit*, etc. Totes són bones, però no n’hi ha cap que conservi el matís col·loquial que té l’expressió castellana. Doncs bé, aquest matís potser no el perdrem tant si recorrem a la paraula *punyeta*: *no són punyetes*. Per exemple, aguantar dos minuts a sota l’aigua sense respirar *no són punyetes* (no pas **no es moco de pavo*).

Mirem encara un cas més, el dels *collons* i derivats. Dels molts castellanques que ens permeten resoldre, n’esmentarem tres. Primer, el reneç de contrarietat, sorpresa, admiració **joder!* És molt apropiat dir-ho quan estàs esperant un fill i et comuniquen que en realitat esperes bessonada: *“Collons!”* (marcat com a *vulgar* al DIEC, al GDLC i al DAux i com a *grosser* al DCVB). Segon, quan algú s’acovardeix es diu que s’ha **jinyat*, verb procedent també del caló. Una bona solució és dir que s’ha *acollonit* (marcat com a *vulgar* al DIEC, al GDLC i al DAux). I tercer, d’una cosa poc important, es diu que és una **xorrada*. Doncs podem mantenir la col·loquialitat fent servir *collonada*. Així, quan estem amb els amics, fem broma i no parem de dir *collonades* (marcat com a *vulgar* al DIEC, al GDLC i al DAux).

No deixa de ser curiosa la varietat de marques que trobem en els diferents diccionaris per a aquestes paraules. Potser en el futur els lexicògrafs s’hauran de plantejar de suprimir la qualificació pejorativa de *vulgar*, i canviar-la per la de *col·loquial*, com de fet ja apunta el GDLC, en l’accepció de *vulgar*, quan defineix aquest tipus de llengua com la que “usa la massa en les seves relacions ordinàries, denominada també, preferentment, llengua *col·loquial* o *conversacional*”.

La llengua de cada dia respira paraules i expressions com aquestes que hem esmentat. Però tinguem en compte que en aquest terreny, com en tants altres, anem a remolc de la llengua dominant. Prenguem una paraula tan tradicional de l’argot català com *pençar* (marcada com a *popular* al DIEC, *col·loquial* al GDLC i al DAux i *familiar* o d’argot al DCVB), i observem que cada vegada es *penca* menys i **es curra* més. O

una altra com *clapar* (marcada com a *vulgar* al DIEC, al GDLC i al DAux), i ens adonem que en boca dels joves n'hi ha molt pocs que vagin *clapats*; en canvi, n'hi ha molts més que van **sobats*.

A Flaix FM i a Ràdio Flaixbac volem capgirar aquesta tendència castellanitzadora fent prendre consciència als locutors que existeix un registre oral col·loquial, informal, però més genuí. Només cal posar-hi una mica d'atenció i voluntat.

En aquest sentit, un dels reptes que tenim els qui assessorem lingüísticament en mitjans orals és precisament el d'expressar-nos el cervell buscant alternatives que siguin 1) correctes, o sigui que figurin al diccionari general, o bé acceptables, és a dir, que hi hagi un cert consens en llibres d'estil o bé entre lingüistes a considerar-les admissibles; 2) creïbles, és a dir, que l'emissor que les ha d'utilitzar se les pugui arribar a fer seves, perquè si no és així no funcionaran, i 3) viables, és a dir, que no desentonin amb el to dels programes —en el nostre cas, del tot informals. I un cop trobades aquestes alternatives, s'ha d'engrescar els locutors perquè les facin servir en els contextos adequats.

Així, per justificar el comportament i l'actitud d'un adolescent de 14 o 15 anys, segurament el primer que ens ve al cap és que està a **l'edat del pavo*. Doncs bé, davant d'un cas així tenim tres opcions. La primera és dir-ho tal qual, sense embuts, a la castellana, però s'incompleix el primer punt i el lingüista perseguirà com un papu tot aquell qui gosi fer-ho servir!!

La segona és plantejar l'alternativa *edat de la poca-solta* que, sota l'entrada *edat*, donen el GDLC (marcat com a *col·loquial*) i el DIEC (marcat com a *popular*). És correcta i viable, però potser qui l'ha d'utilitzar no se la creu (de fet ja ens hi hem trobat en més d'un cas). I fer dir una cosa que es fa estranya pot tibar molt la situació.

Si intentem trobar una solució intermèdia d'equilibri, arribarem a la tercera opció, que situa en un punt més còmode tant l'emissor com el corrector. En aquest cas podríem parlar de *l'edat tonta* o *l'edat de la tonteria*. Per bé que ni *tonto* ni *tonteria* no surten al diccionari normatiu, sí

que els recullen el DCVB (amb la marca de castellanismes), llibres d'estil com el de *l'Avui* (en l'apartat de termes acceptables) o *El Periódico*, i el portal lingüístic *esadir.cat* de TV3 i *Catalunya Ràdio* (amb la marca d'ús restringit). A més, el DAux, a l'entrada *tonto*, ens recorda que «Coromines [...] no s'atreveix a dir que ho sigui, de castellanisme». Per tant, són acceptables en el sentit que són admissibles, són creïbles perquè pràcticament tothom les fa servir i són viables perquè entren en el registre col·loquial dels programes de les nostres emissores.

Diu el professor Héctor Gonzàlvez i Escolano, de la Universitat d'Alacant, que «l'evolució de la col·loquialitat lingüística ha de cuidar-se tant com la creació de l'estàndard. Ens exposem, altrament, a conviure amb un català col·loquial acastellanat».¹ Al Grup Flaix procurem fer-ho recorrent a paraules i expressions com les que hem comentat, que no només s'ajusten al nostre estil informal, sinó que ens permeten normalitzar o proposar una alternativa a un bon grapat d'altres col·loquialismes que solem dir incorrectament.

1. GONZÁLEZ, H. (2003). «L'argot català en l'ensenyament: avantatges i inconvenients». A: *Llengua, societat i ensenyament*. Volum II. Alacant: Institut Universitari de Filologia Valenciana.